

## Про підсумки роботи державних архівних установ області та архівних відділів міських рад у 2022 році.

Діяльність архівних установ області протягом 2022 року була спрямована на здійснення заходів щодо формування та забезпечення збереженості документів Національного архівного фонду, якісного обслуговування громадян, відзначення знаменних і пам'ятних дат.

Одне з центральних місць у діяльності архівних установ займає питання забезпечення збереженості документів.

Деякими архівними установами області вжито додаткові заходи щодо приведення у відповідність до нормативних вимог стану архівних приміщень.

Зокрема, проведено технічне обслуговування вогнегасників в архівних відділах Олександрійської, Світловодської міських рад, Кропивницької, Новоукраїнської районних військових адміністрацій.

Замінено на нові входні двері у відокремленому підрозділі в смт Олександрівка архівного відділу Кропивницької районної військової адміністрації.

Замінено приміщення у відокремлених підрозділах в м.Гайворон (загальна площа робочої кімнати та архівосховища – 51,54 кв.м) та м.Благовіщенське (загальна площа – 27,76 кв.м) архівного відділу Голованівської районної військової адміністрації. Приміщення менші за площею від попередніх, але достатні для зберігання існуючої кількості документів, крім того, в приміщеннях встановлена протипожежна сигналізація.

Завдяки фінансовій гуманітарній допомозі, наданій Державному архіву області міжнародними партнерами Arolsen Archives International Center on Nazi Persecution, Museum Berlin-Karlsruhe, Deutsch-Ukrainische Gesellschaft fur Wirtschaft und Wissenschaft e.V., Народною спілкою Німеччини з догляду за військовими похованнями архівом отримано протягом 2022 року:

мережеве сховище та 8 жорстких дисків 10 ТБ;

кошти для оплати праці найманим працівникам для здійснення оцифрування документів – (2 шт. од.);

8 комп'ютерів Моноблок ARTLINE Home G41 v14Win, комплекти клавіатури та миші до них; 3 сканери, сучасну цифрову фотокамеру та об'єктив до неї;

реставраційний папір; картонажі у кількості 1550 шт.;

2 потужні пилососи, генератор.

Окрім того, 2 сканери отримано в оренду для оцифрування документів фонду Р-6653 "Колекція листів радянських громадян Кіровоградської області, вивезених до Німеччини і країн Західної Європи в період Другої Світової війни".

Придбано та встановлено 18 протипожежних дверей, встановлено системи зовнішнього та внутрішнього відеоспостереження у двох будівлях архіву (загалом 14 камер).

Держархівом області замінено вікна на металопластикові на 7 поверхах корпусу № 1.

Основні планові показники роботи архівних установ в цілому по області виконано та перевиконано.

Протягом звітнього періоду Державним архівом області опрацьовано та підшито 1059 од.зб. (що на 32% більше ніж у 2021 році), відремонтовано 23951 аркуш справ з паперовою основою (на 12% більше), перевірено наявність та фізичний

стан 29741 од.зб., 8797 од.зб. фотодокументів, 295 од.зб. – фотодокументів, 250 од.зб. – відеодокументів.

Відділом експертизи цінності документів та надання платних архівних послуг Державного архіву області проведено науково-технічне опрацювання 1612 од.зб. управлінської документації на договірних засадах та 1717 од.зб. з кадрових питань (особового складу).

Всього в архівних установах області станом на 01 січня 2023 року зберігається майже 1,6 млн. справ НАФ у паперовому вигляді (у тому числі в Державному архіві області – понад 1 млн. 500 тис. справ, в архівних відділах райдержадміністрацій і міських рад – майже 87 тис. справ).

Протягом 2022 року на постійне зберігання до державних архівних установ області та архівних відділів міських рад прийнято 11559 од.зб. управлінської документації, з них 5792 од.зб. надійшло до Державного архіву області, що майже удвічі більше від запланованих показників (у тому числі 2871 од.зб. прийнято від архівних відділів районних військових адміністрацій та 2921 од.зб. від юридичних осіб – джерел комплектування), 5767 од.зб. – до архівних відділів районних військових адміністрацій і міських рад.

Державним архівом області також прийнято:

198 од.зб. і схвалено на засіданні експертно-перевірної комісії (далі ЕПК) продовження опису справ постійного зберігання на 148 од.зб. документального фонду Кривенка Віталія Єфремовича (1937-2020): заслуженого архітектора України, члена Національної спілки архітекторів України та ради Українського геральдичного товариства, голови Кіровоградського обласного відділення Українського геральдичного товариства, головного архітектора міста Кіровоград (у 1976-1987 роках), почесного громадянина міста Кропивницький, автора численних архітектурних проєктів та символіки (герби і прапори) міста Кропивницький, автора й співавтора гербів, прапорів адміністративних районів та міст обласного значення Кіровоградської області, а також марок, ювілейних монет та іншої символіки; проведено презентацію фонду особового походження Кривенка Віталія Єфремовича за участі голови Кіровоградської обласної ради, дружини, колег і друзів заслуженого архітектора України;

100 од.зб. документального фонду Цуканова Миколи Миколайовича (21.07.1957) – засновника галереї "Слисаветград", члена Національної Спілки художників України, лауреата обласної премії у сфері образотворчого мистецтва та мистецтвознавства імені Олександра Осмьоркіна, громадського діяча;

фотоальбом постійного строку зберігання за 1972 рік (1 од. зб., 30 од.обл.) про відкриття у селі Нечаївці Компаніївського району Кіровоградської області літературно-меморіального музею Ю.І. Яновського та пам'ятника на його честь (до 70-річчя з дня народження);

фотодокументи – компакт-диски постійного строку зберігання "Українське радіо. Кіровоградська філія Національної суспільної телерадіокомпанії України", цикл передач "Говорять архівні документи" за 2019 рік (1 од. зб., 5 од.обл.);

175 од.зб. архівної колекції документів "Пам'ятки культурної спадщини Кіровоградської області";

20 од.обл., 10 од. зб. відеодокументів Кіровоградської обласної державної телерадіокомпанії (колекція телепрограм "Ми") за 2014 рік.

Відповідно до розпорядження голови облдержадміністрації від 12 березня 2021 року № 201-р "Про затвердження обласного плану заходів із вшанування подвигу учасників Революції Гідності та увічнення пам'яті Героїв Небесної Сотні на 2021-2025 роки" поповнено архівну колекцію матеріалів з історії Революції гідності та проведення антитерористичної операції (операції Об'єднаних сил) на 40 одиниць обліку.

Архівними відділами міських рад, Державним архівом області прийнято 1064 од.зб. з кадрових питань ліквідованих установ, підприємств і організацій різних форм власності.

На виконання доручення Міністерства юстиції України від 01 липня 2022 року № 52616/67336-11-22/34 щодо визначення переліку будівель і сховищ для тимчасового зберігання документів Національного архівного фонду, евакуйованих із зони ведення бойових дій, за сприяння Державного архіву області, Компаніївською селищною радою прийнято на тимчасове зберігання 3944 справи постійного терміну зберігання та 800 справ з кадрових питань (особового складу) архівного відділу Новоградівської міської ради Донецької області, 1093 справи постійного терміну зберігання, 799 справ з кадрових питань (особового складу), 226 справ нотаріальних дій, довіреностей, документів тимчасового терміну зберігання Новоградівської міської ради, її структурних підрозділів, Новоградівського опорного закладу загальної середньої освіти I-III ступенів №7 та комунального некомерційного підприємства "Центральна міська лікарня".

Активною була робота ЕПК Державного архіву області та експертних комісій архівних відділів районних військових адміністрацій та міських рад. ЕПК Державного архіву області протягом звітнього періоду схвалено описів управлінської документації на 10458 од.зб. (що на 40% перевищує планові показники), погоджено описів з кадрових питань на 4569 од.зб. (на 80% більше від запланованих показників), 179 номенклатур справ установ – джерел комплектування архівних установ області.

Окрім того, ЕПК схвалено описи справ постійного зберігання на документи фонду особового походження Барно Олександра Миколайовича (1951 - 2022), доктора педагогічних наук, доктора філософії, професора, академіка Міжнародної академії авіаційних технологій, доцента кафедри реабілітації, ректора Кіровоградського інституту розвитку людини "Україна" (99 од.зб.).

Протягом березня-грудня 2022 року Державним архівом області проводився збір та формування колекції матеріалів (фото-, відео-, у паперовому вигляді) щодо повномасштабного вторгнення російських військ в Україну та героїчного опору наших Збройних Сил і народу. Зібрані матеріали погруповано за тематикою: життя внутрішньо переміщених осіб на території Кіровоградської області (20 відеосюжетів, 10 фото); волонтерський рух та штаби гуманітарної допомоги Кіровоградщини (15 відеосюжетів, 45 фото); територіальна оборона та військовий облік чоловіків на Кіровоградщині (5 відеосюжетів, 8 фото); загиблі воїни – жителі Кіровоградської області (150 фото; 15 відеосюжетів); життя мешканців Кіровоградської області в умовах воєнного стану (35 відеосюжетів, 40 фото).

Архівними відділами Голованівської, Новоукраїнської районних військових адміністрацій передані відповідні матеріали у паперовому вигляді.

ЕПК, експертними комісіями архівних відділів районних військових адміністрацій та міських рад погоджено 75 інструкцій з діловодства, 92 положення

про архівні підрозділи та 115 положень про експертні комісії установ (що на 71% більше, ніж у 2022 році).

Найвищі показники з приймання та схвалення описів управлінської документації, у порівнянні з іншими архівними відділами області, в архівних відділах Голованівської (948/1068 од.зб.), Кропивницької (1804/2897 од.зб.) районних військових адміністрацій, Олександрійської міської ради (914/917).

Державним архівом області проведено комплексні перевірки стану організації діловодства, роботи архіву та експертної комісії в Федерації професійних спілок Кіровоградської області, стану архівної справи і діловодства у місті Кропивницькому, стану виконання виконавчими органами Світловодської міської ради делегованих повноважень органів виконавчої влади.

Архівними відділами районних військових адміністрацій та міських рад проведено 47 комплексних, 3 тематичних та 7 контрольних перевірок.

Відповідно до Закону України "Про правовий режим воєнного стану", Указу Президента України від 24 лютого 2022 року №64/2022 "Про введення воєнного стану в Україні", протягом січня-вересня 2022 року державними архівними установами та архівними відділами міських рад не виконано у повному обсязі план з проведення перевірок роботи архівних підрозділів установ – джерел комплектування.

Архівним відділом Олександрійської міської ради проведено огляд забезпечення збереженості документів Національного архівного фонду та стану діловодства в джерелах комплектування НАФ у 13 установах.

За безпосередньої участі фахівців Державного архіву Кіровоградської області на базі Регіонального центру підвищення кваліфікації Кіровоградської області проведено триденне навчання за спеціальною короткостроковою програмою підвищення кваліфікації "Взаємодія архівних установ з органами влади".

На платформі Державного архіву області у режимі Zoom-конференції було проведено два тематичних семінари з підвищення кваліфікації працівників діловодних та архівних служб організацій усіх форм власності міста Кропивницький на тему "Вимоги до оформлення організаційно-розпорядчої документації" з урахуванням ДСТУ 4163:2020 "Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів".

Архівними установами низової ланки проведено 17 нарад-семінарів з відповідальними за архіви та працівниками діловодних служб установ з питань організації роботи архівних підрозділів, проведення експертизи цінності документів.

Протягом звітнього періоду архівістами області була проведена певна робота з використання архівних документів із застосуванням усіх форм інформаційного забезпечення громадян.

Державним архівом області виконано 2468 запитів юридичних та фізичних осіб, а саме: запитів соціально-правового характеру – 829, майнових – 375; біографічних – 1198; тематичних – 16; генеалогічних – 50.

Архівними установами низової ланки виконано 7977 запитів, з них на 7763 надано позитивні відповіді, що складає 97% від загальної кількості.

Значне навантаження в цій роботі припало на Державний архів області, архівні відділи Кропивницької, Олександрійської та Світловодської міських рад.

Окрім того, на особистому прийомі розглянуто 398 звернень від громадян. Державним архівом області виконано 50 генеалогічних запитів.

Державними архівними установами області та архівними відділами міських рад презентовано 47 виставок та добірок архівних документів.

До Дня звільнення міста Кропивницький від гітлерівських окупантів, Державний архів області презентував другу частину відеолекції, присвяченої історії нацистського табору Шталаг 305 (Stalag 305) на території м.Кіровоград (нині - Кропивницький) та Кіровоградської області. Також презентовано відеолекцію "Легендарний винищувач Іван Кожедуб у боях на Кіровоградщині".

У Державному архіві області відбулася презентація книги В. Білоуса і М.Грач "Мартиролог Мінчина". На заході були присутні краєзнавці та журналісти м.Кропивницького. У книзі розміщені історії осіб, репресованих за ознакою національності, викладені на тлі епохи 30-х років минулого сторіччя та архівно-слідчі справи яких зберігаються у Державному архіві області.

На телеканалі "Суспільне: Кропивницький" вийшли телесюжети про роботу та проблемні питання Державного архіву Кіровоградської області; оцифрування документів в Державному архіві області; про тематичну добірку архівних документів та матеріалів до Дня Державного Прапора України; про підготовлену виставку в Державному архіві області, присвячену архітектору й геральдисту Віталію Кривенку.

У телепрограмі "Акценти дня" ТОВ "Телерадіокомпанія ТТV" вийшов сюжет про архівно-бібліотечний виставковий проєкт "Спадщина Євгена Маланюка", підготовлений Державним архівом Кіровоградської області та Кіровоградською обласною бібліотекою для юнацтва імені Євгена Маланюка до 125-річчя від дня народження видатного земляка Євгена Филімоновича Маланюка.

Державним архівом області була проведена оглядова екскурсія для працівників Катеринівської сільської ради Кропивницького району. Присутніх ознайомлено зі складом і змістом архівних документів, наголошено на важливості забезпечення збереженості документів у воєнний час. Проведено онлайн тематичну зустріч із студентами факультету історії, бізнесу та права Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка на тему: "Архівні джерела з історії української державності".

У переддень відзначення Дня захисників і захисниць України в Льотній академії Національної академії України був проведений просвітницький захід для студентів першого та четвертого курсів факультету авіаційного менеджменту - презентація архівної документальної колекції матеріалів з історії Революції Гідності та проведення антитерористичної операції.

Працівники Державного архіву області взяли участь: у презентації унікального етнографічного календаря на 2022 рік від етнопроєкту "Баба Єлька", яка відбулася в комунальному закладі "Музей мистецтв Кіровоградської обласної ради"; заході Кіровоградського обласного краєзнавчого музею "Наші земляки у битві під Крутами", присвяченого 104-м роковинам бою біля станції Крути; чергових засіданнях історико-краєзнавчого дискусійного клубу "Кліо", присвячених історії Голокосту та діяльності армії Нестора Махна на території Єлисаветградського повіту; у засіданні круглого столу на тему "Тернистий шлях до Незалежності", яке відбулося у читальному залі обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д.І. Чижевського.

Напередодні Дня Конституції України у Державному архіві області відбулася презентація випуску XVI видання, що продовжується, "Між Бугом і Дніпром. Науково-краєзнавчий вісник Центральної України" (видання засноване Кіровоградською обласною організацією Національної спілки краєзнавців України та Державним архівом Кіровоградської області).

До Дня Незалежності України було проведено презентацію віртуального тематичного путівника-екскурсу для користувачів Національного архівного фонду по фондах Державного архіву Кіровоградської області: "Архівні джерела з історії української державності".

В обласній універсальній науковій бібліотеці ім. Д.І. Чижевського відбулася презентація локально-віртуальної мандрівки "Що розкаже Кропивницький?", підготовленої до 140-річчя утворення першого українського професійного театру. Співавторами цього проєкту були: Державний архів Кіровоградської області, Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д.І. Чижевського, Картинна галерея Петра Оссовського "Світ і Вітчизна" - відділ Музею мистецтв, Меморіальний музей М. Л. Кропивницького - відділ Кіровоградського обласного краєзнавчого музею та Літературно-меморіальний музей І. К. Карпенка-Карого.

У Державному архіві області в очно-дистанційному форматі відбулася ІХ регіональна науково-практична конференція "Радянські голодомори 20-30-х років ХХ століття в Центральній Україні". Організатори заходу виступили Державний архів області, кафедра історії України та всесвітньої історії Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка та Кіровоградська обласна організація Національної спілки краєзнавців України.

В архіві також відбувся щорічний захід "День інформації в Державному архіві Кіровоградської області", приурочений до Дня працівників архівних установ. У рамках проведення заходу відбулися презентації випуску XV видання, що продовжується, "Між Бугом і Дніпром. Науково-краєзнавчий вісник Центральної України", присвяченого історії Державного архіву Кіровоградської області та віртуального проєкту "Дедлайн 2022 року: 10 значимих подій ДАКіро", в якому демонструються найважливіші сторінки із життя архіву в 2022 році.

У читальних залах Державного архіву області та архівних відділах міських рад працювало 212 користувачів, яким було видано 8013 справ.

Функціонує та постійно оновлюється вебсайт Державного архіву області. Протягом звітного періоду поповнювалися он-лайн рубрики "Кіровоградська область: сторінки історії у документах", "Пам'ятні та знаменні дати Другої світової війни 1939-1945 років", "Видатні особистості нашого краю".

З метою надання віддаленого доступу до інформації архівних документів, Державним архівом області проводиться оцифрування документів і оприлюднення на вебсайті архіву.

Рубрику вебсайту "Електронний архів. Фонди" доповнено оцифрованими фільтраційними справами на громадян Кіровоградщини, вивезених на примусові роботи до Німеччини та інших країн гітлерівської коаліції під час Другої світової війни (фонд "Управління служби національної безпеки України по Кіровоградській області", 6436 од.зб.), оцифрованими справами фонду особового походження "Рябков П.З. (1848-1927) – елисаветградський міський землемір, історик, археолог і громадський діяч" у кількості 620 од.зб.; рубрику вебсайту "Електронний архів. Фонди. Фонди періоду до 1917 р." поповнено оцифрованими

реєстрами нотаріуса Якубовського А.Ф, м.Олександрія Олександрійського повіту Херсонської губернії (7 од.зб.); рубрику "Електронний архів. Метрики Центральної України" доповнено оцифрованими справами 21 фонду (208 од.зб.).

Рубрику вебсайту "Електронний архів. Описи справ" поповнено оцифрованими описами припинених кримінальних справ Управління КДБ при РМ УРСР по Кіровоградській області (28 описів), оцифрованими описами справ радянського періоду 5040 фондів.

На виконання умов договору про співробітництво між FamilySearch International (США) і Державним архівом Кіровоградської області протягом III-IV кварталу 2022 року в архіві оцифровано документи генеалогічного характеру – 281 фонд періоду до 1917 року обсягом 4116 справ, книги реєстрації актів громадянського стану про народження, шлюб та смерть за 1919-1945 рр. (фонд Р-7915 "Відділи актів громадянського стану Кіровоградської міської ради та районних виконавчих комітетів Рад народних комісаріатів внутрішніх справ, м.Кіровоград Кіровоградської області"). Також відскановано 70 фондів періоду до 1917 року. Це фонди органів станового, міського, земського, дворянського самоврядування, адміністративних установ, закладів освіти, приватних нотаріусів.

Державним архівом області укладено договір (і проводиться робота) з установою "Архіви Арользену – Міжнародний центр дослідження нацистських переслідувань" (м. Бад-Арользен, Німеччина), метою якого є реалізація спільного проєкту за темою: "Персональні матеріали полонених і переміщених осіб Другої Світової війни", що передбачає створення фонду користування на електронних носіях (оцифрування) на документи фонду № Р-6653 "Колекція листів радянських громадян Кіровоградської області, вивезених до Німеччини і країн Західної Європи в період Другої Світової війни 1941-1945 років".

Водночас, у роботі архівної галузі області існують недоліки та залишається невирішеним ряд питань.

Першочерговою проблемою для всіх архівних установ області залишається недостатність фінансування та кадрового забезпечення.

Штатна чисельність працівників Державного архіву області складає 39 одиниць, що становить лише 45 % від необхідної нормативної чисельності.

В умовах інтенсивної роботи з виконання запитів фізичних та юридичних осіб, опрацювання та прийому на постійне зберігання, а також проведення робіт з оцифрування документів Національного архівного фонду така штатна чисельність не дозволяє оперативно опрацювати зазначені документи.

Штатна чисельність працівників архівних відділів районних військових адміністрацій станом на 01 січня 2023 року становить 18 одиниць, архівних відділів міських рад – 15 одиниць.

Лише 2 із 8 архівних відділів районних військових адміністрацій і міських рад мають статус юридичної особи (що становить 25% від їх загальної кількості).

У зв'язку з відсутністю коштів, існують суттєві проблеми щодо забезпечення збереженості документів Національного архівного фонду у Державному архіві області, архівних відділах районних військових адміністрацій та міських рад.

Не має робочої кімнати головний спеціаліст архівного відділу Олександрійської районної військової адміністрації в смт Онуфріївка.

Простежується низький рівень забезпеченості архівних установ області протипожежною та охоронною сигналізаціями. Відсутні в них і системи автоматичного пожежогасіння.

Так, не встановлена охоронно-пожежна сигналізація на відокремленому робочому місці в смт Новоархангельськ архівного відділу Голованівської районної військової адміністрації, пожежна сигналізація – на відокремлених робочих місцях в м. Новомиргород архівного відділу Новоукраїнської районної військової адміністрації, смт Онуфріївка Олександрійської районної військової адміністрації, а також в архівному відділі Знам'янської міської ради.

Не функціонує охоронна сигналізація на відокремленому робочому місці в м. Світловодськ архівного відділу Олександрійської районної військової адміністрації та охоронно-пожежна – в архівному відділі Світловодської міської ради. Потребує заміни охоронно-пожежна сигналізація на відокремленому робочому місці в смт Олександрівка архівного відділу Кропивницької районної військової адміністрації.

Особливої уваги потребує стан справ у самому Державному архіві області.

Через тривалий термін експлуатації та обмеженість видатків на поточний ремонт, будівлі корпусів №1 та №2 Державного архіву області знаходяться у процесі постійних руйнувань і не відповідають сучасним вимогам з енергозбереження, а інженерні комунікації мають стовідсоткову зношеність, вичерпали свій ресурс.

На початку 2022 року ТОВ "Виробнича лабораторія Будстандарт" було проведено технічне обстеження будівлі корпусу №2 Державного архіву області. За висновками проведеного обстеження, будівля корпусу №2 класифікується як не придатна до нормальної експлуатації.

Через відсутність систем кондиціонування та вентиляції у приміщеннях архівосховищ встановився нерегульований клімат, режим зберігання документів має змінні кліматичні параметри повітря залежно від умов зовнішнього середовища, на стінах і стелі архівосховищ відбулась конденсація вологи та ураження їх плісневими грибами.

Потребують заміни системи пожежної сигналізації та автоматичного газового пожежогасіння у корпусі №1.

Відсутнє сучасне технічне обладнання для ремонту, реставрації, консервації документів та витратні матеріали для проведення таких робіт, що негативно позначається на фізичному стані документів, оскільки обсяги ремонту та реставрації документів не задовольняють існуючих потреб.

---